

1985'ten Günümüze İstanbul Üniversitesi Prehistorya Laboratuvarı Koleksiyonuna Eklenen Sürtmetaş Alet Endüstrisi Buluntuları Üzerine Değerlendirme

Emre GÜLDOĞAN

Keywords: İstanbul University, Prehistory Laboratory, Ground Stone Industry, Archaeology, Collection

Anahtar Kelimeler: İstanbul Üniversitesi, Prehistorya Laboratuvarı, Sürtmetaş Endüstrisi, Arkeoloji, Koleksiyon

Arkeolojide Bilgi Aktarımı

Arkeolojiyi, geçmişten günümüze kadar gelebilmeyi başarmış maddi kültür kalıntılarını inceleyerek bunları değerlendiren, yorumlayan bilim dalı olarak tanımlamak mümkündür. Maddi kültür kalıntıları başlığı altında toplanan buluntuları teknolojilerine göre ayırabildiğimiz gibi, mimari açıdan, ekonomik açıdan, yerleşim mantığı açısından, ritüel, statü, kült ve inanç açılarından da sınıflandırılması mümkündür. Bu genel bakış açısının yanı sıra özellikle son yıllarda arkeoloji ile birlikte arkeolojiye yardımcı birtakım bilim dallarının da etkisiyle yeni açılımlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni açılımlar arasında kuramsal, etnografik, arkeometrik, çevresel, etnoarkeolojik yöntemler aktif olarak arkeoloji ile birlikte değerlendirilmekte ve son yıllarda bu konular üzerine çalışmalar artmaktadır. Bütün bu süreç içerisindeki değişimler arkeoloji bilimine yeni çalışma alanları ve uzmanlıklar kazandırsa da buluntular üzerinde yapılan çalışmaların önemi ve etkisi azalmamış, yukarıda kısaca tanımını verildiği üzere arkeologların kültürler, dönemler ve bölgeler üzerinde yaptıkları yorumlarda kazı ve yüzey araştırmalarında elde ettikleri buluntular hâlâ esas alınmaktadır. Bu bağlamda kazı ve yüzey araştırmalarında elde edilen tüm maddi kültür kalıntılarının belgelenmesi, fotoğraflanması, tanımlanması oldukça önem arz etmektedir. Öyle ki buluntunun ortaya çıkartılması

kadar onun daha sonraki nesillere aktarımında doğru bir bilgi kaynağı haline gelmesi aşamasında konunun uzmanı olan bilim insanının yapacağı çalışma en az o buluntunun kazı veya yüzey araştırmasında bulunması kadar titiz bir çalışmayı gerektirmektedir.

Bilgi, kelime anlamı olarak öğrenme, araştırma ve gözlem yoluyla elde edilen bir kavram olduğundan bu bilginin doğruluğunun sınanması ve geliştirilmesi kadar arşivlenmesi ya da bilgiyi veren kaynağın korunması da aynı derecede önemlidir. Arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarında bulunan maddi kültür kalıntıları için yukarıda sözü edilen bilginin aktarımı ve arşivlenmesi konusunda farklı yöntemler uygulanmaktadır. Tarihsel ve arkeolojik değeri olan eserler özel veya devlet müzelerinde değerlendirilmekteyken; “etüdlük” olarak adlandırılan ve bilimsel çalışmalar için ayrılan eserler laboratuvarlarda korunmakta ve çalışılmaktadır.

Arkeoloji laboratuvarları diğer bilim dallarında çalışılan laboratuvarlar ile benzer özellikler göstermesi yanında farklı özellikler de barındırmaktadır. Arkeoloji laboratuvarlarını meydana getiren ana öğeleri, kazı ve yüzey araştırmalarından getirilen buluntular oluşturmaktadır. Taşınabilir özellikte olan ve etüdlük olarak ayrılan her tür buluntu bu laboratuvarlarda çalışılmak üzere kullanılmaktadır. Bu çalışmalar tek bir hammadde teknolojisinin detaylı çalışması üzerine olabileceği gibi farklı teknolojilerin karşılaştırılması suretiyle de olabilir. Teknolojik çalışmalar yanında tipolojik, istatistiksel ve deneysel çalışmalarda yine arkeoloji laboratuvarlarında gerçekleştirilebilen çalışmalar arasında yer almaktadır. Bütün bu çalışmaların sonucunda üzerinde çalışılan buluntuların zamana karşı korunmasını sağlamakta yapılan çalışma kadar önemli bir diğer aşamayı oluşturmaktadır. Buradaki amaç, daha sonraki yıllarda söz konusu buluntuları yeni gelişen bilgi ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda tekrardan değerlendirme olanağını yaratmak, bilim insanlarının verileri sınamasını kolaylaştırmak ve kültür tarihi açısından önem arz eden arkeolojik verinin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır.

İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı, Prof. Dr. Halet Çambel ve Prof. Dr. Kurt Bittel tarafından 1950 yılında o dönem ki adıyla “Prehistorya Kürsüsü” olarak kurulduğundan beri; ülkemizin tarihöncesi kültürlerinin ortaya çıkarılması için önemli projelere imza atmış ve halen atmaya da devam etmektedir. Kuruluşundan itibaren Prehistorya Anabilim Dalı, yalnızca arazi çalışmalarıyla değil, gerek kendi arazi projelerinden gerekse dünyanın çeşitli kazı alanlarından elde edilen buluntulardan oluşturulan ve bunların değerlendirilmesi ve yorumlanması açısından da her geçen yıl zenginleşen ve uluslararası alanda da tanınan bir laboratuvara sahiptir. Prehistorya Anabilim

Dalı Laboratuvarı'nda bulunan koleksiyon yalnızca bilim insanları için değil aynı zamanda anabilim dalı bünyesinde yetişen öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Lisans eğitimi dışında yüksek lisans ve doktora eğitimi yapan öğrencilerin de bu malzemeler üzerinde çalışabilmeleri mümkündür. Laboratuvar içerisinde yontma taş ve çanak çömlek koleksiyonu başta olmak üzere küçük buluntu, kemik, bitkisel kalıntı, maden eserlerden oluşan çeşitli bölgelerden gelen buluntular yer almaktadır. Sürtmetaş koleksiyonu da yukarıda sözü edilen diğer öğelerle birlikte laboratuvar envanterinde kayıtlı olan örneklerden meydana gelmiştir.

Prehistorya Anabilim Dalı Sürtmetaş Alet Koleksiyonu

Sürtmetaş alet endüstrisi buluntularının, ilk olarak Üst Paleolitik Dönemden itibaren kullanılmaya başlandığını ve günümüze kadar teknolojik olarak çok ufak değişimlerle halen kullanılan bir alet endüstrisi olduğunu bilmekteyiz (Güldoğan 2002: 83). Buna karşın uzun yıllar kazılarda tespit edilen bu alet endüstrisine ait buluntular ne yazık ki göz ardı edilmiş ve özellikle yerleşimin sosyo-kültürel yapısının ve beslenme ekonomisinin anlaşılmasında oldukça önemli rol oynadığını bildiğimiz bu alet endüstrisi buluntularından elde edilebilecek birçok bilgi zaman içerisinde yok olup gitmiştir.

Bu sürecin etkileri ve bu malzeme grubuyla ilgili yapılan çalışmaların azlığı doğal olarak Prehistorya Laboratuvarında yer alan sürtmetaş koleksiyonunu da doğrudan etkilemiş ve özellikle 2000'li yıllara kadar diğer teknolojik buluntularla karşılaştırıldığında sürtmetaş koleksiyonu daha az örnekle temsil edilen bir durum göstermiştir. Hatta İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı bünyesinde geçmişte sürtmetaş alet endüstrisi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında biri lisans tezi diğer ikisi yüksek lisans tezi olarak yapılmış üç adet tez (Ayhan 1999; Baykal 1980; Güldoğan 2002) ile bir adet kazı raporu bulunmaktadır (Davis 1982). Bu yayınların dışında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Laboratuvarında koleksiyonu envanterlerine 1984 yılına kadar girilmiş olan sürtmetaş aletler ile ilgili bir adet yüksek lisans tezi de mevcuttur (Altaş 1984).

Yıllar içerisinde sürtmetaş alet endüstrisi ile ilgili çalışma yöntemleri de değişmiştir. Sürtmetaş alet endüstrisinde en çok kullanılan yöntem biçimsel özellikler (tipolojik) ve yapımlı özellikleri (teknolojik yöntem) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemlerin yanı sıra sayısal veriler (matematiksel) ve deneysel yöntemlerde kullanılan diğer uygulamaları oluşturmaktadır (Güldoğan 2011: 42). Bu başlıca yöntemlerin yanında son yıllarda özellikle

etnoarkeolojik çalışmalarda meydana gelen yeni açılımlar sürtmetaş buluntular üzerinde de bu yönde araştırmalar yapılmasına olanak sağlamıştır.

Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunda yer alan ve yüksek lisans tezine konu olan buluntularda tipolojik ve teknolojik yöntemler uygulanarak değerlendirilmiştir. 1985 yılına kadar toplam 94 adet sürtmetaş alet laboratuvar envanterlerine eklenmiş olup bunların 68 adedi yassı balta, 8 adedi sap delikli balta, 1 adedi balyoz, 4 adedi topuz başı, 1 adedi biley taşı, 2 adedi açkı taşı, 4 adedi gerdançe, 1'i vurgu taşı, 1'i çekiç taşı olmak üzere 4 adedi ise ayrışık olarak adlandırılmıştır (Altaş 1984: 77).

1985 yılından itibaren sürtmetaş koleksiyonuna eklenen buluntu sayısı yüksek lisans tezine konu olan buluntu sayısından ve alet türü açısından çok daha fazladır. Bu buluntulardan bir kısmı daha önceki yıllarda kazı projeleri çerçevesinde çalışılan malzemelerden oluşmaktadır. Bazı buluntularla ilgili hazırlanan yayınların da baskıda olduğu belirtilmelidir¹. Söz konusu bu buluntular dışında kalan ve laboratuvar koleksiyonunda yer alan toplam 58 adet buluntu bu makalenin konusunu oluşturacaktır. Eldeki malzemenin değerlendirilme aşamasında uygulanan ilk yöntem biçimsel özelliklerine göre buluntuların ayrılması işlemi olmuştur. Bu çalışma sırasında ilk olarak işlevsel özelliklerine göre ayrılan buluntuların alet tiplerine göre ayrımı gerçekleştirilmiştir. Bu ilk ayrıma göre eldeki buluntuların ana işlev grupları ve alet tiplerine bakılacak olursa:

<u>Öğütücüler</u>	<u>Eziciler</u>	<u>Kesiciler</u>	<u>Diğer Aletler</u>
Alt Öğütme Taşı	Havan	Yassı balta	Taş kap
Üst Öğütme Taşı	Havaneli		İşlenmiş taş
	El taşı		Biley taşı
	Ezgi taşı		Açkı taşı
	Vurgu taşı		Delikli taş
	Çekiç taşı		Ağırlık taşı
	Tokaç		Ayak

olduğu belirlenmiştir (Grafik 1-2).

Görüldüğü üzere sürtmetaş alet endüstrisinin ana grupları olan öğütücüler, eziciler, kesiciler ve diğer aletler olarak adlandırılan grupların hepsine

¹ Baskıda, E. Güldoğan, "Hocaçeşme Yerleşimi Taş Kapları"; E. Güldoğan, "Hocaçeşme Sürtmetaş Endüstrisi Buluntuları".

ait örnekler laboratuvar koleksiyonu içerisinde yer almaktadır. Tabii ki bu gruplara dahil olan tüm alet tiplerine ait her örneğin olmadığı durumu da göz önüne almak gerekir. Çoğunlukla magmatik kökenli kayalardan üretilen öğütücü aletlerin yapımında çökel kayalar ve metamorfik kayalar da kullanılmaktadır. Öğütücüler grubuna dahil olan alt ve üst öğütme taşlarında kullanım üstteki taşın alttaki taşın üzerine konulan tahılı veya boyayı baskı ile öğütmesi işlemine dayanmaktadır (Güldoğan 2003: 419). Öğütme taşlarının özellikle yerleşimde mekân içlerinde ocak veya ateş yakılan çukurların yakınlarında konumlandırıldıkları bununla birlikte günlük hayat içerisinde önemli bir yer tuttukları son yıllarda yapılan çalışmalarla ortaya çıkartılmıştır. Prehistorya Laboratuvarında yer alan sürtmetaş koleksiyonu içerisinde 11 adet öğütücü alet bulunmaktadır. Bu aletlerden 9 adedini alt öğütme taşı, 2 adedini ise üst öğütme taşı oluşturmaktadır (Res. 1-2).

Eziciler grubuna dahil olan aletler ise laboratuvar koleksiyonunda en yoğun karşılaşılan ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu aletler taşınabilir özellik gösteren ve tahıl, kökler ve boya ezme işleminde kullanılan aletlerdir. Öğütücü aletlerde olduğu gibi magmatik kayalar ile birlikte çökel kayalar ezici aletlerin yapımında sıklıkla kullanılan hammaddelerdir. Bu grubu oluşturan aletlerden havan ve havaneli birlikte kullanılan aletlerdir. Havanlar, büyük boyutlarda olabilen kullanım yüzeyi olarak ortalarında kesitleri genelde “U” şekilli olan aletlerdir. Havanlar ile birlikte kullanılan havaneleri ise, kullanım yüzeyine göre tek veya iki kutuplu olarak adlandırılan uzayan şekilli kenarları elle tutmaya uygun biçimde tasarlanmış aletlerdir (Güldoğan 2003: 422-423). El taşlarına gelince tek elle kullanıma uygun şekilde tasarlanmış olan el taşları işlev olarak vurma ve ezme işlerinde kullanılan aletlerdir. Bu aletlerde havanelerinde olduğu gibi elle tutmaya uygun biçimde işlenmişlerdir. Ezgi taşları, el taşlarından farklı olarak iki elle kullanım için tasarlanmıştır. Ezgi taşları da üst öğütme taşları gibi sürtme işlerinde kullanılabildiği gibi ezme işlerinde de kullanılan aletlerdir.

Bir diğer ezici alet olan vurgu taşları birden çok kullanım yüzeyine sahip olabilen vurgu taşları da el taşları gibi tek elle tutularak kullanılan aletlerdir (Wright 1992: 70). Çekiç taşları da vurgu taşları gibi vurma işleri için kullanılan ve birden çok kullanım yüzeyi olan aletlerdir. Çekiç taşları daha çok çökel kayalardan yapılan aletlerdir. Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunda yer alan ve tokaç olarak tanımladığımız alet geniş iki yüzeyli kullanım alanına sahip olan ve her iki yüzeyinin de düzleştirildiği bir alettir. Sap olarak tasarlanan kısım diğer ezici aletlerde olduğu gibi elle tutmaya uygundur. Laboratuvar koleksiyonundaki ezici aletlerin sayısal verilerine bakıldığında

2 adet havan, 5 adet havaneli, 5 adet el taşı, 3 adet ezgi taşı, 1 adet vurgu taşı, 2 adet çekiç taşı ve 1 adet tokaç olduğu görülmektedir (Res. 3-10).

Kesici aletlere ait sadece yassı baltalar koleksiyonda mevcuttur. Ahşap işçiliğinde kullanılan bu tip aletler tahtadan, kemikten veya boynuzdan saplara takılarak yapılacak işin niteliğine göre kullanılmaktaydı. Hammadde olarak serpantin, gabro gibi ofiyolit grubu hammaddelerin çoğunlukla kullanıldığı bu aletlerde en önemli özellik cilalama işinin yapılması ve bu işlemin varlığı ve yokluğu parça üzerinde kullanım izlerinin görülmesi, üretim ve yeniden şekillendirmeyi etkilemiştir (Güldoğan 2008: 523; Kanchev 1978: 46; Wright 1992: 71). Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonun da yer alan yassı baltalar incelendiğinde bunların alet yapımına başlanmasının ardından kabaca işlendikten sonra tamamlanmadan bırakıldıkları görülmektedir. Bu şekilde yarım bırakılmış 4 adet yassı balta örneği bulunmaktadır.

Prehistorya Laboratuvarında bulunan ve en büyük grubu, diğer aletler olarak adlandırdığımız aletler meydana getirmektedir. Bunlar içerisinde en fazla buluntu işlenmiş taşlardan oluşur. Bu buluntular, herhangi bir sürtme taş alet yapılmak üzere tasarlanmış olan hammaddenin istenilen alet yapımı tamamlanmadan bırakılması suretiyle oluşan, ne tam bir alet özelliği gösteren ne de kaba bırakılan örneklerden meydana gelir. Bu tip taşlar üzerindeki yapım işlemi tam olarak bitirilemediği için biçimsel bir değerlendirme yapmak zordur (Güldoğan 2008: 525). Laboratuvar koleksiyonunda 13 adet buluntu bu işlenmiş taş olarak değerlendirilmiştir (Res. 11).

Taş kaplar bir diğer buluntu grubunu meydana getirmektedir. Sürtme tekniği dışında oyma ve cilalama işlemlerinin de yapıldığı taş kaplarda, saklamadepolama işleri için kullanım söz konusu olabildiği gibi statü amaçlı kullanım da bilinmektedir. Bazı taş kap örneklerinin üzerinde bezeme yapılabildiği gibi bazılarının üzerinde pürüzsüz bir parlaklık görülebilir. Küresel, "U" şekilli, oluklu, minyatür, ayaklı, tamamlanmamış kenarlı ve tabanlı örneklerin form olarak kullanıldığı bilinmektedir. Laboratuvar koleksiyonunda 4 adet taş kap örneği incelendiğinde özenli işçilik gösteren örnekler rastlanmaktadır (Res. 12). Buluntularda küresel form kullanıldığı orta kısımlarının oyularak derinleştiği görülür (Güldoğan 2008: 524; Wright 1992: 75).

Açkı ve biley taşları da koleksiyon içerisinde yer alan buluntular arasındadır. Bu taşlar su kenarında bulunan, suyun aşındırması sonucu yuvarlak ve pürüzsüz bir yüzeye sahip olan ve bu özellikleri sebebiyle parlatma, biley veya düzeltme işleminde kullanılan aletlerdir (Güldoğan 2002: 56). Yapılan çalışma sırasında laboratuvar koleksiyonunda 2 adet biley taşı ve 1 adet açkı taşı ile karşılaşılmıştır (Res. 13-14).

Diğer aletler grubuna giren delikli taş, ağırlık taşı ve ayak olarak adlandırığımız buluntulara bakacak olursak; bu buluntulardan delikli taşlar 2 adet olup, yuvarlak biçimli taşların ortasına delik açılması suretiyle hazırlanan ve bu şekilde kullanılan taşlardır (Res. 15). Bu taşların ortasındaki delikler havan örneğinden farklı olarak düzgün olarak alt ve üst yüzeyi birleştirecek biçimde açılmıştır. Bu taşlara benzer özellik gösteren ve ağırlık taşı olarak değerlendirdiğimiz buluntu ise yine yuvarlak biçimli ancak delikli taşlara oranla daha küçük boyutlarda, ortasında yine düzgün bir deliği bulunan gözenekli yapısı olan bir buluntudur. Ayaklı bir kaba ait olduğunu söyleyebileceğimiz buluntu da ise, ayak kısımlarının büyük kısmı kırık haldedir. Ayağın bağlı olduğu zemin düz durumdadır ve özenli bir işçilik göze çarpmaktadır.

Değerlendirme

Zaman içerisindeki gelişimi ve zenginliği göz önüne alındığında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı Laboratuvarı koleksiyonu, bilim insanları ve dünyası için önemli bir işlev üstlenmektedir. Her sezon yenilenen arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarından gelen maddi kültür kalıntılarının iyi korunduğu, depolandığı ve değerlendirildiği bir ortam yaratması yanında bu kalıntıların bilgiye dönüştürülmesi aşamasında da önemli katkılar sağlamaktadır. Hem ulusal hem de uluslararası bilim insanları söz konusu laboratuvarında her yıl özellikle deneysel çalışmalar başta olmak üzere arkeolojik malzemeleri çalışmak için ziyaretlerde bulunmaktadırlar. Aynı zamanda lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için teorik bilginin uygulamalı olarak sınılanabildiği bir ortam yaratılmaktadır.

Bu makalenin konusunu da oluşturan sürtmetaş aletlerin son yıllarda özellikle elde edildiği kültürün sosyo-kültürel yapısının anlaşılmasında önemli bir rol üstlendiği yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu alet endüstrisi buluntularının daha çok tahılların öğütülmesi ve dövülmesi işlerinde kullanıldığı görüşü, özellikle yapılan sistemli çalışmaların ardından değişmiş ve sürtmetaş aletlerin birçok farklı işlev için tasarlanmış bir alet endüstrisi olduğu durumu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple aletlerin günlük aktiviteler içerisindeki ayrımı işlevsel olarak kullanıldıkları duruma göre yapılmaktadır. Bu ayrım neticesinde ana gruplar olarak öğütücüler, eziciler, kesiciler ve diğer aletler olarak ayrılan buluntular kendi içerisinde alet türlerine göre alt gruplar oluşturmaktadır. Buluntuların değerlendirilmesi aşamasında arazide görsel belgeleme, çizim, mimari içerisindeki konumlandırma ve hammadde araştırması ile ilgili çalışmalar, söz konusu buluntunun bulunduğu yerde yapılan ön çalışmaları oluşturmaktadır. Bu ön çalışma ardından ikinci aşama

laboratuvar ortamında gerçekleştirilen işlevsel tanımlama, fotoğraf, çizim, ölçüm, ve deneysel çalışmalarla desteklenmektedir. Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunda yer alan sürtmetaş alet endüstrisi buluntuları üzerinde yaptığımız çalışma önem arz etmektedir. Ülkemizde bu alet endüstrisi üzerinde deneysel çalışma koşulları henüz tam olarak yapılamamasına karşın, yukarıda sözü edilen diğer çalışmalar yapılabilmektedir.

Özellikle 1984 yılında yapılan bir yüksek lisans tezinin konusu, laboratuvar koleksiyonunda bulunan sürtmetaş alet endüstrisi buluntuları hakkındadır. Bu yüksek lisans tezinin ardından laboratuvar koleksiyonuna kazı ve yüzey araştırmaları sonucu gelen örnekler yanında tanımlanamadığı için bazı kişiler tarafından getirilen ve laboratuvara bırakılan bir takım buluntularda yıllar içerisinde yeni buluntu koleksiyonu oluşturmuştur.

Laboratuvar koleksiyonundaki sürtmetaş alet endüstrisi buluntuları ele alınmış ve 1985 yılına kadar yapılan çalışmaların ardından koleksiyona eklenen toplam 58 adet buluntunun değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Sürtmetaş alet endüstrisi ile ilgili sınırlı sayıda yapılan çalışmalar sebebiyle oldukça az buluntuyla temsil edilen bu endüstri örneklerinin en büyük grubunu diğer aletler olarak adlandırdığımız aletler oluşturmaktadır. 7 farklı türde alet ile temsil edilen bu grubu oluşturan buluntuların sayısı 24'tür. İkinci en büyük grubu ezici aletler oluşturur ve bu alet grubu da 7 farklı alet türü ile temsil edilen bu gruba ait buluntular 19 adettir. Öğütücüler grubuna dahil 11 adet buluntu laboratuvar koleksiyonunda temsil edilir. Kesici aletlerden yassı baltalar 4 adet bulunmaktadır.

Makale kapsamında bu buluntu topluluğu ile ilgili olarak biçimsel ve sayısal veriler anlatılmış seçilmiş bazı buluntuların görselleri kullanılmıştır. Bundan sonraki yıllarda da laboratuvar koleksiyonuna diğer alet endüstrilerine ait buluntular ekleneceği gibi yeni sürtmetaş alet endüstrisi buluntuları ekleneceği gerçeği kaçınılmazdır. Özellikle bu alet endüstrisiyle ilgili yapılacak çalışmaların sayısının artmasıyla sürtmetaş buluntuların İstanbul Üniversitesi Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonundaki temsil oranının da artacağını düşünmekteyiz.

Dr. Emre Güldoğan
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Prehistorya Anabilim Dalı
34134 Laleli-İstanbul / Türkiye
emrguld@yahoo.com

1985 to the Present Day on the Ground Stone Industry Finds that is Added to the Collection of Istanbul University Prehistory Laboratory Assessment

Assemblages of ground stone industry have a variety of tool types and shapes. Recently researchers have focused particularly on, the find spots, role and function of the ground stone tools.

Evaluation of production properties are currently in use, besides the shape properties in the research methods. Researches on this subject are conducted in the laboratory, as well as on the field. Also, the experimental researches are frequently used in the research methods of ground stone tools.

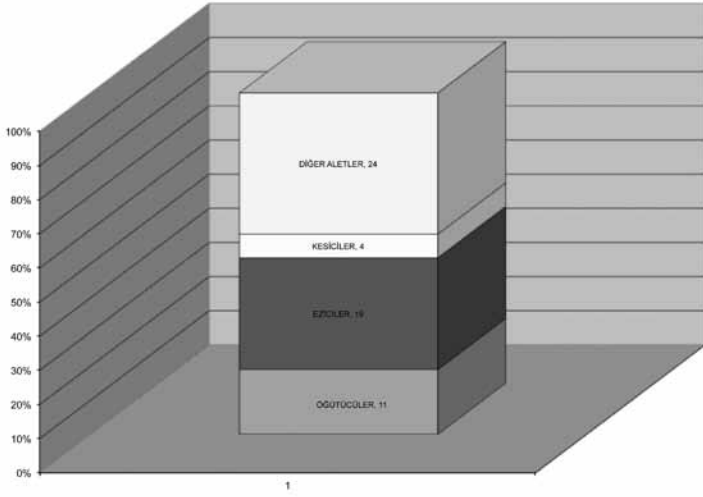
As the unstudied assemblages from excavations have grown in number through many years, it is now difficult to preserve them. Some ground stone assemblages, that have been subjected to limited researches, are exhibited in the museums or kept in their depots. Some other study assemblages either from ongoing or past excavations, on the other hand, are preserved in university laboratories. The Prehistory Laboratory at the Prehistory Department of Istanbul University is one such example.

It has a remarkably rich collection with chipped stone tools, pottery and small findings related to ground stones. It is also an active research center, where national and international researchers share their ideas and studies and whose collection expands every year with the addition of new finds.

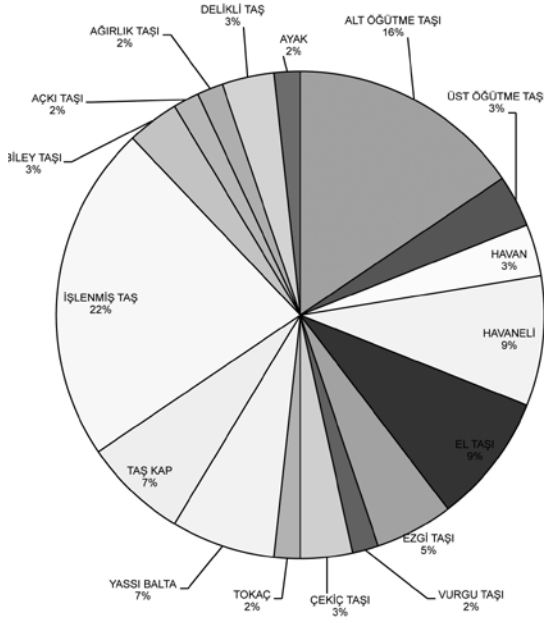
The ground stone assemblages existed in the collection of Prehistory Laboratory, since its establishments. The assemblages until 1985 in the laboratory, have been studied as the subject of a master thesis. This paper discuss the assemblages in the collection from 1985 to present, focusing on tool types, functional characteristics and statistical results.

Kaynakça

- Altaş, F.
1984 *Prehistorya Koleksiyonundaki Sürtmetaş Buluntu Topluluğu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ayhan, A.
1999 *Tepecik Sürtmetaş Buluntu Topluluğu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Prehistorya Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Baykal, L. A.
1980 *Demircihöyük Sürtmetaş Buluntu Topluluğu*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul.
- Davis, M.
1982 “Çayönü Ground Stone”, R. J. Braidwood – L. S. Braidwood (eds.), *Prehistoric Village Archaeology in South Eastern Turkey*, *BAR Int. S.* 138: 73-168.
- Güldoğan, E.
2002 *Aşıklı Höyük Sürtmetaş Endüstrisi ve Sorunları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- 2003 “Aşıklı Höyük Sürtmetaş Endüstrisi Buluntularından Bir Grup: Öğütücüler-Eziciler”, M. Özdoğan – H. Hauptmann – N. Başgelen (eds.), *Ufuk Esin’e Armağan Köyden Kente Yakındoğu’da İlk Yerleşimler*, İstanbul: 415-428.
- 2008 “Aşıklı Höyük Sürtmetaş Endüstrisi Kesiciler ve Diğer Araç, Silah ve Aletler Grubu”, İ. Delemen – S. Çokay-Kepece – A. Özdzibay – Ö. Turak (eds.), *Haluk Abbasoğlu’na Armağan EUPERGETES*, İstanbul: 521-531.
- 2011 “Aşıklı Höyük Sürtmetaş Buluntu Topluluğu”, *TÜBA-AR* 14: 41-58.
- Kanchev, K.
1978 “Microwear Studies of Weapons and Tools from the Chalcolithic Necropolis at the City of Varna”, *Studia Praehistorica* 1-2: 46-49.
- Wright, K.
1992 “A Classification System for Ground Stone Tools from the Prehistoric Levant”, *Paleorient* 18.2: 53-81.

Grafik 1 Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunu oluşturan sürtmetaş endüstri buluntularının işlevsel gruplarına göre dağılımı

Grafik 2 Alet tiplerine göre laboratuvar koleksiyonundaki sürtmetaş buluntular

Res. 1 Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunda bulunan bir üst öğütme taşı örneği (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 2 Öğütücüler grubundan bir üst öğütme taşı (Prehistorya Müzesi arşivi)

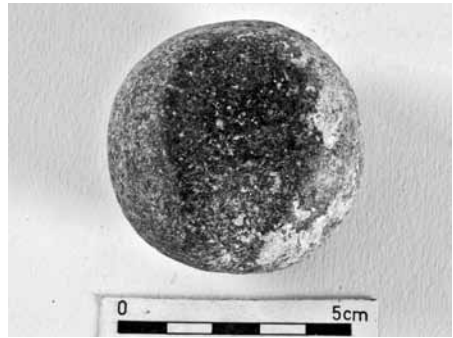
Res. 3 Eziciler grubuna dahil olan havanlardan bir örnek (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 4 Tek kutuplu bir havaneli (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 5 Mermerden yapılmış tüm halde bir havaneli (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 6 Kullanım yüzeyi oldukça belirgin oval biçimli bir el taşı (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 7 Dörtgen biçimli bir el taşı örneği
(Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 8 Eziciler grubundan vurgu taşlarına bir örnek
(Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 9 Tokaç (Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 10 Çok yüzeyle bir çekiç taşı
(Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 11 Prehistorya Laboratuvarı koleksiyonunda yer alan ve en yoğun grubu oluşturan işlenmiş taşlara bir örnek
(Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 12 Küçük boyutlu bir taş kap
(Prehistorya Müzesi arşivi)

Res. 13 *Birden çok kullanım yüzeyine sahip olan biley taşı (Prehistorya Müzesi arşivi)*

Res. 14 *İki kullanım yüzeyine sahip bir açkı taşı parçası (Prehistorya Müzesi arşivi)*

Res. 15 *Delikli taşlara bir örnek (Prehistorya Müzesi arşivi)*